

نقض کرامت مراجع در مربیگری: آسیب‌های اخلاقی و راهکارهای برون رفت

زهره رضائی^۱ زینت نظام آبادی^۲ علیرضا آل بویه^۳

چکیده

حفظ کرامت مراجع در فرآیند مربیگری یکی از اصول اساسی اخلاقی است که تأثیر مستقیم بر کیفیت روابط مربی و مراجع دارد. نقض این اصل می‌تواند موجب کاهش اعتماد، ایجاد احساس بی‌ارزشی و افزایش اضطراب در مراجع شود. این پژوهش با هدف تحلیل آسیب‌های ناشی از عدم رعایت کرامت انسانی در مربیگری و ارائه راهکارهای عملی برای رفع آنها انجام شده است. روش تحقیق این مطالعه، تحلیل کیفی محتوای تعاملات مربیگری، با بهره‌گیری از آموزه‌های اسلامی و اصول اخلاق حرفه‌ای است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که رعایت کرامت مراجع نه تنها موجب افزایش اعتماد و انگیزه او می‌شود، بلکه فضای تعاملات مربیگری را سازنده‌تر و مؤثرتر می‌سازد. راهکارهای پیشنهادی شامل گوش دادن فعال، استفاده از زبان محترمانه، پرهیز از قضاوت، تشویق و حمایت، و ترویج همکاری و همدلی است که مربیان می‌توانند با اجرای آنها به بهبود فرآیند مربیگری کمک کنند. توجه به کرامت انسانی در مربیگری نه تنها موجب رشد و توسعه فردی مراجع می‌شود، بلکه به ترویج ارزش‌های اخلاقی در جامعه نیز کمک می‌کند.

کلیدواژه‌ها: مربیگری، کرامت انسانی، اخلاق حرفه‌ای، استانداردهای مربیگری، اصول اسلامی

^۱. فارغ التحصیل سطح ۳، اخلاق و تربیت اسلامی. rzhrh26@gmail.com

^۲. فارغ التحصیل سطح ۳، اخلاق و تربیت اسلامی

^۳. استاد گروه فلسفه اخلاق در پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی. alebouyeh@isca.ac.ir

مقدمه

حفظ کرامت انسانی در فرآیند مربیگری یکی از مهم‌ترین اصول اخلاقی است که تأثیر مستقیمی بر اعتماد، تعاملات مؤثر، و رشد فردی مراجعان دارد. مربیگری، به‌عنوان ابزاری مؤثر در توسعه‌ی فردی و حرفه‌ای، زمانی به موفقیت می‌رسد که محیطی امن و حمایتگر برای مراجعان فراهم شود تا بتوانند احساس ارزشمندی و احترام را تجربه کنند. با این حال، در برخی موارد، عدم رعایت کرامت انسانی موجب کاهش اعتماد، افزایش اضطراب، و کاهش کیفیت تعاملات مربیگری می‌شود، که این مسأله نیازمند بررسی دقیق و ارائه‌ی راهکارهای عملی برای رفع آسیب‌های ناشی از آن است.

این پژوهش با بهره‌گیری از روش کیفی و رویکرد تحلیل محتوای تعاملات مربیگری، به بررسی پیامدهای عدم رعایت کرامت انسانی در فرآیند مربیگری می‌پردازد. داده‌ها از طریق مطالعات موردی، تحلیل نمونه‌های واقعی تعاملات مربیگری، و بررسی مبانی دینی و اخلاقی گردآوری شده‌اند. همچنین، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با مربیان و مراجعان، امکان تحلیل آسیب‌های اخلاقی موجود در این حوزه را فراهم کرده است.

اهمیت این پژوهش در آن است که با تکیه بر اصول اخلاقی و آموزه‌های اسلامی، راهکارهای عملی برای بهبود رفتار مربیان و ارتقای کرامت انسانی در فرآیند مربیگری ارائه می‌دهد. دستیابی به این هدف نه تنها موجب ارتقای کیفیت جلسات مربیگری و افزایش رضایت مراجعان می‌شود، بلکه نقش مهمی در شکل‌گیری جامعه‌ای اخلاق‌مدار و مبتنی بر احترام دارد.

در فرآیند مربیگری، حفظ کرامت و احترام به شخصیت مراجع از اصول اساسی و اخلاقی است که هر مربی باید به آن پایبند باشد. با این حال، در برخی موارد، این اصل مهم نادیده گرفته می‌شود و نتایج مخربی بر روحیه و روان مراجعان به جا می‌گذارد. مسئله اصلی در اینجا، عدم حفظ کرامت مراجع و برخوردهای نامناسبی است که از سوی مربیان صورت می‌گیرد. این برخوردها می‌توانند شامل تحقیر، بی‌احترامی، و توهین به شخصیت مراجع باشند. هنگامی که مربی به هر دلیلی، با بی‌احترامی و تحقیر با مراجع برخورد کند، این رفتار به طور جدی به اعتماد و احترام میان مربی و مراجع آسیب می‌زند. همچنین می‌تواند باعث ایجاد حس بی‌ارزشی، شرمندگی و حتی اضطراب در مراجع شود.

رعایت این اصول اخلاقی نه تنها برای ایجاد اعتماد و اطمینان میان مربی و مراجع ضروری است، بلکه به ایجاد محیطی امن و حمایتی کمک می‌کند که در آن مراجعان بتوانند با اطمینان مسائل و مشکلات خود را بیان کنند و به راه‌حل‌های مناسب دست یابند. عدم رعایت کرامت مراجع می‌تواند اثرات منفی جدی بر روان و روابط مراجع بگذارد و به شدت به فرآیند مربیگری لطمه بزند. این مسئله نیازمند توجه ویژه‌ای است و مربیان باید با رعایت اصول اخلاقی و حرفه‌ای، همواره به حفظ کرامت و احترام به شخصیت مراجعان پایبند باشند.

اهمیت و ضرورت حفظ کرامت مراجع

حفظ نکردن کرامت مراجع در مربیگری به این معناست که مربی به شخصیت، ارزش‌ها و حقوق ذاتی مراجع احترام نگذارد و در تعاملات خود با او بی‌احترامی کند. این بی‌احترامی ممکن است به صورت کلامی یا رفتاری بروز یابد. به عنوان مثال، مربی ممکن است با لحنی تحقیرآمیز صحبت کند، از مراجع انتقادات ناعادلانه بکند، یا احساسات و نگرانی‌های او را نادیده بگیرد. حفظ کرامت انسانی به عنوان یکی از اصول اساسی اخلاقی و دینی، اهمیت و ضرورت بالایی دارد. در مربیگری، حفظ کرامت مراجع از چند جهت مهم است:

۱. ایجاد اعتماد و احترام: حفظ کرامت مراجع موجب ایجاد اعتماد و احترام متقابل بین مربی و مراجع می‌شود. وقتی مراجع احساس کند که مربی به شخصیت و حقوق او احترام می‌گذارد، اعتماد بیشتری به فرآیند مربیگری

خواهد داشت و این اعتماد پایه‌ای برای تعاملات مؤثر و کارآمد است. اعتماد متقابل به بهبود کیفیت جلسات مربیگری و دستیابی به نتایج مطلوب کمک می‌کند.

۲. افزایش انگیزه و روحیه: احترام به کرامت مراجع باعث افزایش انگیزه و اعتماد به نفس او می‌شود. مراجع با احساس ارزشمندی و احترام به توانایی‌ها و استعدادهای خود، بهتر می‌تواند در مسیر تحقق اهداف شخصی و حرفه‌ای خود گام بردارد. این امر بهبود عملکرد و افزایش بهره‌وری مراجع را به دنبال دارد.

۳. پیشگیری از آسیب‌های روانی و اخلاقی: حفظ نکردن کرامت مراجع ممکن است به آسیب‌های روانی مانند کاهش عزت نفس، اضطراب و افسردگی منجر شود. حفظ کرامت و احترام به شخصیت مراجع، از بروز این آسیب‌ها جلوگیری می‌کند و محیطی امن و حمایت‌کننده برای رشد و توسعه فردی فراهم می‌آورد.

۴. ترویج فرهنگ اخلاقی: حفظ کرامت مراجع به ترویج فرهنگ اخلاقی در محیط‌های کاری کمک می‌کند. مربیان با نشان دادن رفتارهای احترام‌آمیز و اخلاقی، الگوی مناسبی برای مراجعان می‌شوند. این امر موجب تقویت ارزش‌های اخلاقی و ایجاد محیطی سالم و مثبت می‌گردد.

بنابراین، ضرورت دارد که مربیان همواره به این اصل اساسی توجه داشته و در تعاملات خود با مراجعان، به حفظ و ارتقاء کرامت انسانی پایبند باشند.

مورد: عدم حفظ کرامت

علی یک مربی توسعه فردی است که با علیرضا کار می‌کند. علیرضا در تلاش است تا اعتماد به نفس خود را در محیط کار افزایش دهد. او از علی می‌خواهد که در این مسیر به او کمک کند. اما علی به جای احترام به شخصیت و ارزش‌های علیرضا، با بی‌احترامی و نقض کرامت او برخورد می‌کند.

علیرضا: «سلام، من احساس می‌کنم که اعتماد به نفس کافی در محیط کار ندارم و نمی‌دانم چطور باید بهبودش بدم. می‌تونی کمک کنی؟»

مربی: «سلام علیرضا، خب، شاید دلیلش اینه که تو اصلاً توانایی کافی نداری.»

(بی‌احترامی به علیرضا)

علیرضا: «من واقعاً تلاش می‌کنم که بهتر بشم، اما هر بار که سعی می‌کنم، به نظر می‌رسد که کافی

نیست.»

مربی: «اگر واقعاً تلاش می‌کردی، الان این مشکل رو نداشتی. باید بیشتر روی خودت کار کنی و کمتر

شکایت کنی.»

(افزایش ناراحتی علیرضا)

علیرضا: «من به کمک و راهنمایی نیاز دارم، نه انتقادهای بیشتر.»

مربی: «خب، شاید مشکل اصلی خودتی و باید خودت رو تغییر بدی.»

علیرضا (ناراحت و ناامید) احساس می‌کند که کرامت و شخصیت او توسط مربی نادیده گرفته می‌شود.

او احساس می‌کند که مورد بی‌احترامی قرار گرفته و نمی‌تواند از جلسات مربیگری بهره‌برداری کند. این وضعیت باعث می‌شود علیرضا اعتماد خود را به مربی از دست بدهد و تصمیم بگیرد که دیگر به جلسات مربیگری نرود. علیرضا به دنبال مربی دیگری می‌گردد که به شخصیت و ارزش‌های او احترام بگذارد و به او کمک کند.

گاهی اوقات، در مسیر توسعه فردی و بهبود اعتماد به نفس، برخوردهای نادرست می‌توانند به شدت

تأثیر منفی بگذارند. علی، به عنوان یک مربی توسعه فردی، نقش مهمی در کمک به مراجعان خود دارد، اما در

این ماجرا او به جای اینکه به علیرضا کمک کند، با بی‌احترامی و نقض کرامت انسانی او برخورد می‌کند.

از آن طرف علیرضا به دنبال راهنمایی و کمک مربی است تا بتواند اعتماد به نفس خود را در محیط

کار افزایش دهد. این درخواست، نشان‌دهنده اعتماد و نیاز علیرضا به حمایت و راهنمایی است. اما پاسخ‌های

مربی نه تنها به او کمکی نمی‌کند، بلکه باعث افزایش ناراحتی و ناامیدی علیرضا می‌شود.

زندگی. حضرت علی (علیه السلام) نیز می‌فرماید: «آن کس که کرامت نفس خود را پاس می‌دارد، هرگز به گناه پست و موهونش نمی‌سازد» (تمیمی آمدی، ۱۳۶۰: ۶۳۴/۱)، زیرا برخورداری از این کرامت انسان را از تأثیر کامیابی‌ها و ناکامی‌های زودگذر فراتر برده و آرامش درونی را برای او به ارمغان می‌آورد (علیزاده و جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۹: ۱۵۰/۱). از دیدگاه رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، احترام به برادر دینی نوعی تکریم الهی است، چنان‌که می‌فرماید: «کسی که برادر دینی‌اش را احترام کند و او را گرامی بدارد، خدا را احترام کرده و گرامی داشته است» (مجلسی، ۱۳۶۵: ۳۱۹/۷۱). در مجموع، احترام به کرامت انسانی نه تنها یک وظیفه دینی و اخلاقی است، بلکه موجب بهبود روابط فردی و اجتماعی و ایجاد جامعه‌ای عادلانه و منصفانه می‌شود. این وظیفه شامل همه انسان‌ها، فارغ از نژاد، مذهب یا جنسیت است، بنابراین لازم است که در تمامی تعاملات خود به این اصل پایبند بوده و با رفتارهای محترمانه، کرامت انسانی را حفظ کنیم.

کرامت نفس، محور اساسی اخلاق و تربیت اسلامی است. (محمدی ری‌شهری، ۱۳۸۴: ۱۸۴/۱) از این رو تمام شئون تعلیم و تربیت انسان باید از کرامت برخوردار باشد و اگر تعلیم و تربیت از کرامت بی‌بهره و آلوده به پستی و ذنات باشد. تعلیم و تربیت انحرافی است و انسان را به کمال نخواهد رساند. (الهامی نیا، و همکاران، ۱۳۸۳: ۴۵/۱)

نقش مربیان در حفظ و تقویت کرامت انسانی

مربیان مسئولیت بزرگی در حفظ کرامت انسانی دارند. تعالیم اسلامی آنان را به داشتن نگرشی عمیق‌تر نسبت به ارزش انسان‌ها و نقش خود در تعالی بخشی دعوت می‌کند.

۱. نگرش مربی نسبت به کرامت انسانی

مربیان نه تنها مسئول انتقال دانش هستند، بلکه باید ارزش ذاتی مراجعان را محترم بشمارند، با انصاف رفتار کنند، و محیطی را فراهم آورند که رشد اخلاقی در آن تقویت شود. قرآن کریم بیان می‌کند: «ای مردم! ما شما را از یک مرد و زن آفریدیم و ملت‌ها و قبیله‌ها قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید. بی‌تردید، گرامی‌ترین شما نزد خدا پرهیزکارترین شماست. یقیناً خدا دانا و آگاه است.» (حجرات/۱۳) این آیه تأکید دارد که ارزش انسان‌ها بر اساس تقوا و فضایل اخلاقی است و مربیان باید این نگرش را در شیوه تعامل خود نهادینه کنند.

۲. مربیان به عنوان الگوی عملی

مربیان باید در رفتار خود عدالت، صداقت و انصاف را رعایت کنند، زیرا نقش آنان صرفاً به آموزش محدود نمی‌شود، بلکه شامل هدایت اخلاقی نیز هست. پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) فرمودند: «مردم همانند دندانه های شانه یکسان اند.» (حرانی، ۱۳۸۲: ۳۶۸) این حدیث بر برابری و احترام به کرامت انسانی تأکید دارد. همچنین امام صادق (علیه‌السلام) می‌فرمایند: «عدالت، گواراتر است از آبی که به تشنه ای برسد. و چه قدر عدالت، گشایش ایجاد می‌کند - اگر بدان رفتار شود - گرچه اندک باشد.» (کلینی، ۱۳۶۵: ۱۴۶/۲) بنابراین، مربیان باید با انصاف در ارزیابی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها رفتار کنند، تا فضای جلسات بر پایه اعتماد و اخلاق شکل گیرد.

۳. تقویت بینش دینی و معنوی مربی

مربیان برای حفظ کرامت انسانی باید دانش دینی و شناخت فلسفی خود را تقویت کنند. قرآن کریم بیان می‌کند: «و استواران در دانش (و چیره‌دستان در بینش) می‌گویند: ما به آن ایمان آوردیم، همه (چه محکم، چه متشابه) از سوی پروردگار ماست. و (این حقیقت را) جز صاحبان خرد متذکر نمی‌شوند.» (آل عمران، ۷) این شناخت موجب می‌شود که مربیان دیدگاه‌های تربیتی خود را بر مبنای اصول اخلاقی و الهی تنظیم کنند.

۴. ایجاد محیطی مبتنی بر احترام و همکاری

مربیان باید محیط‌های آموزشی را بر پایه‌ی احترام و همدلی شکل دهند، تا زمینه‌ی رشد اخلاقی و علمی خود و مراجعان فراهم شود.

کرامت انسانی پایه‌ای برای رشد اخلاقی و اجتماعی است، و مربیان نقش اساسی در حفظ و تقویت آن دارند. با ایجاد فضایی مبتنی بر عدالت، احترام و همدلی، آموزش فراتر از انتقال دانش به مسیری تحول‌بخش تبدیل می‌شود. مربیان با رفتار منصفانه و بینش اخلاقی می‌توانند نسلی آگاه و بافضیلت پرورش دهند که اثر آن در کل جامعه نمایان خواهد شد.

نتیجه گیری

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که رعایت کرامت انسانی در مربیگری از جنبه‌های مختلف بر کیفیت تعاملات و رشد مراجع تأثیرگذار است. مربیانی که با احترام، همدلی، و تشویق عمل می‌کنند، نه تنها موجب افزایش اعتماد مراجعان به فرآیند مربیگری می‌شوند، بلکه انگیزه و مشارکت فعال آنان را نیز تقویت می‌کنند. در مقابل، بی‌احترامی، تحقیر، و قضاوت‌های ناعادلانه، موجب کاهش اعتماد، افزایش اضطراب، و ناکارآمدی جلسات مربیگری خواهد شد.

برای رفع این چالش‌ها، آموزش اصول ارتباطی به مربیان، ایجاد فضای حمایتگر، و بهره‌گیری از تعالیم اسلامی پیشنهاد شده است. حفظ کرامت مراجع نه تنها موجب موفقیت مربیگری می‌شود، بلکه به ترویج ارزش‌های اخلاقی در جامعه نیز کمک خواهد کرد. در نهایت، مربیان باید مسئولیت اخلاقی خود را پذیرفته و محیطی سالم و اعتمادساز را برای رشد و توسعه مراجعان فراهم آورند.

فهرست منابع

قرآن (ترجمه حسین انصاریان).

صبحی صالح، نهج البلاغه، بیروت: دارالکتاب اللبنانی، ۱۳۸۷ هـ.ق.

۱. یاسر متحدین، مریگری چیست؟: معرفی مسیر آینده ی موفقیت، تهران: نگاه نوین، ۱۴۰۰.
۲. جنی راجرز، اندرو گیلبرت، کارن ویتل ورث، مدیر در نقش کوچ، علیرضا مسچی، مریم کیانی، ایمان بهنام، تهران: مسچی، ۱۳۹۷.
۳. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غرالحکم و درالکلم، جمالالدین خوانساری، ج ۱، چاپ دوم، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۶۰.
۴. مکارم شیرازی، ناصر، برگزیده تفسیر نمونه، ج ۲ و ۴، چاپ سیزدهم، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۶.
۵. غلامرضا معمارزاده طهران، محمد مبینی، خلیل گلصنمو، مریگری سیر اندیشه ها مفاهیم و نظریه ها، چاپ دوم، تهران: اندیشه های گوهربار، ۱۳۹۶.
۶. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۲، چاپ چهارم، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵.
۷. محمد محمدی ری شهری، میزان الحکمه، ج ۱، چاپ اول، قم: دارالحديث، ۱۳۷۵.
۸. محمد محمدی ری شهری، حکمت نامه کودک، ج ۱، قم: دارالحديث، ۱۳۸۴.
۹. مهدی علیزاده و جمعی از نویسندگان، اخلاق اسلامی مبانی و مفاهیم، ج ۱، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۸۹.
۱۰. محمدتقی جعفری، تحقیقی در دو نظام حقوق جهانی بشر از دیدگاه اسلام و غرب و تطبیق آن دو با یکدیگر، چاپ اول، تهران: دفتر خدمات حقوقی بین المللی ریاست جمهوری، ۱۳۷۰.
۱۱. حرانی، حسن بن علی ابن شعبه، تحف العقول، محمد صادق حسن زاده، چاپ اول، قم: آل علی (ع)، ۱۳۸۲.

۱۲. مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، ج ۷۱، چاپ اول، تهران: انتشارات وزارت ارشاد اسلامی، ۱۳۶۵.

۱۳. الهامی نیا، علی اصغر و همکاران، اصول اخلاق فردی، ج ۱، سپهر اندیشه، قم: ۱۳۸۳.